

tató lehet, s a „dögunalmas” jelzót Ajvaz esetében elfelejthetjük. A novellákat összekötő jellegzetességek nem teszik egysíkvá a kötetet, köszönhetően az író oldalanként megújulni képes fantáziájának. „Az emberi terjeszkedés miatt a jövőben könnyen előfordulhatnak összeütközések a Komodót egyre inkább benépesítő emberek és a varánuszok között” – Ajvaz nem tesz mást, mint előrevetíti ezt a találkozást. Hőse óriásgyíkokkal küzd meg, elefántokkal társalog, és sok más, kihalással fenyegetett állattal „kerül zúrbé”. Képzeletbeli élőlényei testet öltenek és a hétköznapiak részévé válnak, bárhol (autóbuszon, antikváriumban, kávézóknál) és bármikor megjelenhetnek. Hatásuk az elbeszélőre elkerülhetetlen, jelenlétükben kérdésessé válik, kik a civilizálók és kik a civilizálandók (ha egy varánusz egy nővel birkózik, nem biztos, hogy a nőnek kell segítség!).

Lehet újszerű? Ajvaz „képtelen természetrajza” egy írói ars poetica ívét látatja, az alkotás nehézségeire figyelmeztet. A „mindig is író szerettem volna lenni” mondat a valóságban szertefoszló vágyak tűnik, ám a képzelet világában démonok írják a meg nem írt könyveket, rádióból hallatszanak a soha papírra nem vetett szavak, szobrok talapzatán olvashatjuk a ki nem mondott gondolatokat. Az írói hivatás kétségeit, bizonytalanságát a fantasztikus irodalmon kívül a Prága városát öve-

ző kultikus hagyományba, abszurd humorba csomagolja Ajvaz, s mint szórakoztató (posztmodern!) olvasmányt tárja közönsége elé.

A kötet fülszövegében olvashatjuk, hogy Kantot nyilván egy varánusz üldözi egy csillag végtelen pusztáin át, mivel soha egyetlen sort sem írt e jeles méretekkal rendelkező állatról. A varánusz tehát visszatér, s ha csak a fantázia révén is, de teret hódít magának Ajvaz könyvében. Az olvasó pedig retteghet, hiszen „ki tudja, nem lesz-e valósággá a metafora, és nem kúszik-e be a hulló egy nap tényleg a lakásba?”

MOLNÁR ZSÓFIA

(Fordította Benyóvszky Krisztián,
JAK–Kijárat Kiadó, Budapest, 2004,
122 oldal, 1200 Ft)

THOMAS SHAPCOTT:

Ausztrál horizont

Turczi István kitűnő fordításának köszönhetően a hazánkban talán periferikus jelenségnek számító ausztrál irodalom, közelebbről az ausztrál líra jeles művelőjével ismerkedhetnek meg azok az olvasók, akik Thomas William Shapcott kötetét kézbe veszik.

Eleddig egyetlen magyar nyelvű válogatáskötettel (*Dalok ura*, Széphalom Könyvműhely, 1999) kellett

beérniük azon magyar versszeretőknek, akik esetlegesen az ausztrál költészet iránt érdeklődtek.

Az antológia összeállítása közben, fokozatosan érlelődött Turcziban a gondolat, hogy – alkalomadtán – Shapcott műveit önálló kötetben is bemutassa. Így született ez a válogatáskötet, benne huszonkét verssel, melyeket a fordító három ciklusba („*Mitől véres a lábad?*”; *Amikor visszatekintiünk, előre látok*; *A dolgok felismerése*) rendezett.

Shapcott eredetileg könyvelőként dolgozott, majd írni kezdett. Többször járt Magyarországon; Pulszky Károlyról (a budapesti Szépművészeti Múzeum első igazgatójáról) regényt írt, *White Stag of Exile* (*Száműzött fehér szarvas*) címmel. E verseskötetben pedig az első ciklus kiemelkedő darabjaként kell aposztrofálni a *Himnusz Pulszky Károlyhoz* című opuszt, amelyben a máig tisztázatlan körülmények között Ausztráliába távozott Pulszky brisbane-i öngyilkosságát dolgozza fel, s egyben méltó emléket állít neki. A vers különlegességét többek között az adja, hogy az ausztrál szerző magyar intertextusokkal dolgozik; a csodaszarvas mondáját, a *Szeptember végén* című Petőfi-verset éppúgy felhasználja, mint Ady „föl-földobott kő” motívumát.

Mindemellett a vers még jó is; montázstechnikájának disszonanciáját a főszövegbe ágyazódó tanúvallomások citálása adja, melyek a

Pulszky öngyilkosságának feltárására indított vizsgálat során születtek.

Shapcott költészetére erős gondolatiság jellemző. Bár rengeteget utazott szerte a világban, s többféle vershagyománnyal ismerkedett meg, verseit mégis gondolatrítmus szervezi. A világot, a konkrét helyzeteket mintegy ugródeszkaként használva jutunk el egy absztraháltabb szintre, amely nemritkán látomásokká, víziókká bomlik. A konkrét világot megtapasztalva azután ezeket a tapasztalatokat formálja verssé a lírai én: „Tizenéves koromban a folyó / volt a szombati kalandunk. / Messze kibicikliztünk / a College’s Crossinghoz vagy Kholoba, / kis csoportokba verődve / kötélén lendültünk be a víz fölé, / ugrattuk a lányokat, nevettünk, / esetenül, mint a vízbe dobott kutyák, / játékosan, mint a vízfelszín fodrai, / akkor a hús délutáni szél a szokásos időben feltámadt, / és lefújta az üvegmosó kefére hasonló virágokat, / amelyek lustán haladtak lefelé az árral” (*Tizenhárom módja annak, hogyan emlékezzünk a folyóra*).

Versei néhol erős prózai hatást mutatnak. Roppant érdekes a szövegfajta vál(t)ogatása: a lírai én(ek) beszédét rendre párbeszédekkel, idézetekkel, memoárszerű betoldásokkal fűszerezi meg, sőt előfordul, hogy egész levelet emel be a kontextusba.

Ezen epikus vonásokat viszont éppen a gondolatrítmus fegyelme

nem engedi ki a vers keretei közül. Mindezzel egy reflexív, sajátos lírai beszédet teremt, melyben különösen fontos szerep jut a memóriának; itt is kiaknázza a tér-idő kontinuum felbomlásából származó technikai lehetőségeket.

Shapcott versbeszède tartózkodik a pátosztól, póztól. A drámaiatlan sorok mögött mégis van egyfajta emelkedettség: harmóniája a természettel, az emlékek reaktiválása, igénye a tapasztalat megformálására teszük verseit elevenné és megközelíthetővé.

A kötettel egy nagy ausztrál költő látogatott újfent Magyarországra, akinek versei olvasásra érdemesek. *Legende* – mondhatnám latinul, s teljesítményét méltatva annyit tennek még hozzá: *venerabilis* – méltó illetén tiszteletünkre.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(Fordította Turczai István, *Orpheusz Kiadó* – *Hanga Kiadó, Budapest, 2004, 80 oldal, 1500 Ft*)

BORBÉLY SZILÁRD:

Halotti pompa

Mantegna *Halott Krisztus*át ritkán látom könyvborítón, pedig szerintem a középkor egyik legelgondolkodtatóbb képe. Semmi ál-látvány, köntörillusztrálás vagy a befogadó

sérülékeny lelkét kímélő finomkodás az ecsettel. A felravatalozott megváltó ezen a festményen bizony valóban halott. Szürke lábujjakkal, sebei körül felpöndörödő bőrrel és színüket vesztett mellbimbókkal. Nem úgy, mint a középkori festők díszstigmás messiásai. Ráadásul olyan perspektívából mutatja be a festő Krisztust, annyira alulról, annyira torz szögből, hogy a néző szinte térdre kényszerül. Akárcsak Borbély Szilárd versei előtt az olvasó.

Persze már a könyvjelzőnek (könyvjelzőnek) gyanúsna kellett volna lennie. Tudhattam volna, hogy itt bizony nem egyszuszos könyvről van szó. Hogy nem egy „sétálunk, sétálunk, egy kis dombra lecsücsülünk és elolvassunk egy poémát” stílusú kötetet tartok a kezemben. Ezek a versek nem a gyors katarzist szolgálják, hanem a kínlódással teli bibelódést. Az iszonyat aprólékos kibogozását. Hogy aztán ne maradjon más, csak a magától értetődő és a szent. Hogy végül megjelenjen „a halott angyal arca az iszonyat helyén”.

A kötet két könyvből áll: *Nagyheti szekvenciákból* és *Ámor & Psziché-szekvenciákból*. A húsvét előtti pár napra írt versek talán hívebben követik a szekvencia kolostori műfajának sajátosságait, míg az *Ámor & Psziché* ciklus szabadabban burjánzik. De még az első könyvet is átszövi a mosolyfakasztó profán, a szívet langyosító hétköznapi, ahogy példá-